

M. 15701: 1-3.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Gottland

Garde tg
(bott. s. hd.)

Garde sv.

uppt. år 1959

Upptecknat av

Docent M.-A. Briningius, Grund

Lagesman: f. hem. äg. Arvid Pettersson
Lindawe, Garde

Räfsmakeri m. m. s. 1-3.
(2 foton a' sid. 3; mg. II: 5: 69: 1-2.)

Gotlands län

Sandarve by (Gotl. s. hvd.)

Garde sn

M. 15701:1.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Upptecknat av docent Nils-Arvid Bringéus, Lund, juli 1959

Sagesman: F. hemmansägaren Arvid Pettersson, Sandarve, Garde, f. 1885.

Sagesmannen besöktes i hemmet, där han nu bor hos svärsonen efter att till denne ha överlåtit gården omkr. 1941-42. Han har gjort rivor och gör alltjämt helt för hand. Årsproduktionen är ca 50 st. Mönstret var svärfaderns rivor, som efterbildades. Han säljer i i Konsum i Garde. I år såldes 20-30 st. och dessutom här hemma under hand. Hans syssla är annars att hjälpa till på gården i mån av behov.

Av gamla rivmakare minns sagesmannen en som hette Jakob Pettersson i Autsarve, Garda sn, Ferdinand M Ahlberg i Hemor, Garda sn (båda gjorde i rätt stor skala), Sigurd Ahlström på prästgården i Garde. Endast möjligen Ahlberg gick omkring och sålde. Pettersson sålde till handlaren. Bönderna kom däremot och frågade efter rivor. Förr fanns det ett stort behov. Nu har det blivit konkurrens genom den mekaniska vevstaden i Garde, som även exporterar rivor till fastlandet.

P. gör tänderna av hagtorn, det starkaste som finns, men svårt att få tag i. Rivorna har 19 pinnar och tre bågar. Gör även kyrkogårdsrivor med 11 pinnar och en båge. Om man tar rotändan av stocken till stakar blir de tyngre än om man tar längre upp på träet. Ju längre upp på träet desto mörare är det. Tröjen göres av ask. Man skall bara ta första varvet längst nere vid marken till tröjer. Asken får ej heller vara kläppad. Då blir det svagare trö. Tänderna tas som nämnts av hagtorn som skäres i kubbar och klyves med yxa, De fyrkantiga ämnena kokes en god kvart till dess syran gått ur dem, sedan får de torka. I verkstaden låg ett lager sådana ämnen tagna i våras och avsedda för röv¹tillverkning under kommande vinter. Tänderna täljes mee kniv, fasas och huvudet göres en aning ovalt och slås i tröjen. Pinnarna sättes i nerifrån, ~~de~~ varvid man börjar med de näst innersta och sedan slår i ~~riktning~~ riktning utåt på båda sidor. Sedan de är islagna kapas de jämna, riktas in med en liten yxa, ty träet är hårt. fasas med kniv,

och putsas med fil och sandpapper. Det förekommer alltså inga knutar på tänderna. Detta gjorde P. först, men då man ville ha lagat rivor var det ej bara.

Rivorna stabiliseras genom bleck på undersidan som är skruvat fast. Allra sist sättes bågarna i. De är av benved. Man börjar därvid med den minste bågen. Bågarna kilas. Om solen skiner på rovan trillar kilen av, P. doppar därför kilen i fernissa eller oljefärg innan han sätter in den så faller den ej av. Han oljefärgar även stakens tapp innan den sättes fast därför att den ej så lätt skall röta sönder.

Tröjen är svagt vinkelformad, Tappen är ej sned. Sned tapp ger svagare rivor. Sneddningen sitter i tänderna och tröjen. Ej koniska hål. Hade koniska hål först men folk hade då svårare att laga rivorna, De spräckte lätt tröjen. Men den gamla sortens tränder med knutar (huvud) föll aldrig av. P. har alltid målat sina rivor mörkgröna. Var och en har sin färg. De är hans räfsor (de gröna), dem skall vi ha, säger folk. Färgen bevarar även träet.

För hyvlingen av staken användes en rak hyvel. Stakens blad är bredare varigenom även fästtappen är starkare. P. satte ej ut tillverkarmärke. Han gjorde rivor med olika lutning. En lång karl skulle ha rakare räfsa, Ett litet fruntimmer skulle tänderna ligga mer. Priset i affären för P:s rivor är 6:50. Tar själv 5:- kr. En riva erhöles gratis av P. Han gör rivor dussinvis då han tillverkar.

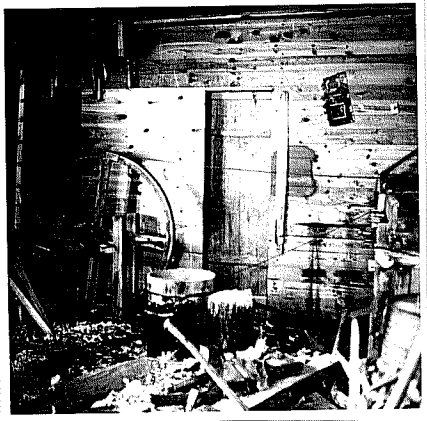
I verkstaden finns en svarv med utväxling, vilken tillhört en gammal rockasvarvare - se foto. På denna svarv tillvekar P. bl.a. drickatappar för tappning av svagdricka. En sådan tapp erhöles av P. P. har i sin ungdom även gjort spinnax ockar. I verkstaden hänger knippen av skalade bågar. - P:s rivstake skiljer sig från andra genom det bredare bladet. Hans svärfar hade även denna typ av stakar. - P. känner ej till ladriva med kamm. - Fruntimren vill ha en så lätt räfsa som möjligt. När vi fagar här hemma har vi en tyngre. P. har även gjort en riva med 17 tänder, mera avsedd för trädgårdar. - Ibörjan hade P. ej bleck på sina rivor men folk ville ha bleck. - Då man skall tända en riva skall man ta av tröjen för man kommer ej åt att hugga för bågarnas skull. P. vet att ingen på Gotland gör den stake som han gör. Vet ej var svärfadern fått

M. 15701:3.

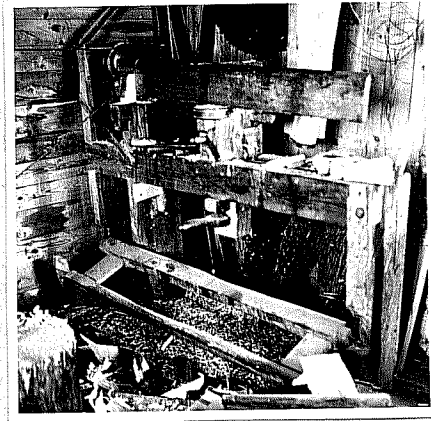
modellen ifrån. Svärfadern var född i Vänge och köpte Sindarve 1908. - När tänderna blev kokta blev de så blanka och hala. Det släppte det man räfsade så lätt. Det fastande ej i pinnarna. - Att doppa kilarna i fernisssa lärde P. av en gammal rivmakare som hette Thomasson.

P. kände ej till något om gapstockar. P. har även gjort laggkärl i alla typer. Sadelmakeri var annars hans hobby. Men nu finns det ingen häst på gården. - P. känner till vippsvarv från sin ungdom. P. säger att jag var intresserad av sjöljd ända sen jag fick pyxor på mig.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Neg. VI:5:69:1

Neg. VI:5:69:2